

A mézillatú Stefánián

Soha ilyen mézillatúnak nem éreztem a Stefániát! Majd két évtizede fordulok meg naponta fái között, kanyargós útjain. A nyárelő páras alkonyán most is ropog talpam alatt a kavics. A bitoros kora estén pazarló gazdagsággal árasztja illatát a bodza, a hárs, a megkészt akác, a jázmin. Idézzé a gyerekkort, a marokszámra habzsolt akácfürtöket, a zsákszámba gyűjtött hársfavirágot. Mézillatú most a Stefánia, ahol egymásra torlódik a város múltja, jelene, holnapja...

*

A közművelődésnek emelt palota évek óta féltalad. Állványzata és repdeső műanyag hálói mögött a **megújulás reménye**. A Tisza-parti oldalról hamarosan átköltöznék a kőművesek, festők, asztalosok a város felőli szárnyba, ahol még a csökkenett kiállítások fogadják a látogatókat. Hihetjük, néhány év múlva Szeged nagy múltú múzeuma megújulva tárja ki kapuját, feledtetve az évekig tartó kompromisszumokat, az átmeneti időszak kellemetlenségeit, a szűkösebb körülményeket, a kényszerű cseréket, a mostohább munkafeltételeket, a fogyatkozó látogatószámot. Míg az utóbbi években majd kétszáz-ezer ember fordult meg kiállításain, addig a múlt esztendőben alig több, mint százezer. De a múzeum felett örökösödő két múza, a történetírás és a lírai költészet ihletője, Kleio és Euterpe, valamint a két görög bölcs, Szokratész és Homérosz abban biztosak lehetnek: a múzeum nem csupán a Stefánia ékszere lesz, de *az ország egyik, küllemében és tartalmában is legkiemelkedőbb múzeumi létesítménye*.

*

Már vagy fél órája álltunk, s egyre indulatosabban tárgyaltuk egy új helyzet új tennivalóit. A városépítők választmányának ülése után voltunk, teli elkeseredéssel és újabb elszánásokkal. Aligha kell mondanom, néhány mondat után nyakig voltunk a politikában. Közreadom, mert közügy, továbbgondolásra érdemes.

A: Eppen ideje felülvizsgálni intézményrendszerünket, hiszen már aligha képes reagálni a társadalmi-gazdasági változásokra. De talán a legégetőbb az a felismerés, hogy a pártapparátus megújulásának, szemléletváltásának féke, eddigi kontraszelekciós káderpolitikájának alapja az az egyszerű tény volt, hogy a valóban **alkalmas, értékes vezetők zöme nem vállalt párttisztviselést**, apparátusi munkát egy életre, egy ciklusra, határozatlan időre (megfelelő rész aláhúzendő). Mert szerette szakmáját, munkahelyét, nem akart elszakadni végleg ettől. Hiszen a gyakorlat azt bizonyította, hogy a politikai páternosztérből nehéz kilépni. A távozás variánsai igen csekélyek. S arra nemigen akadt példa, hogy valaki — néhány esztendő politikai pályafutás után — stigmák és egzisztenciális hátrányok nélkül visszatérhetett választott és tanult szakmájába. Nem is nagyon mehetett, hiszen azon a téren már lépéshátrányba került, alig lehetett reménye a fölzárkózásra.

B: Mi lenne, ha a párt belső megújulásának folyamatában arra is akadna példa, hogy *egy párttisztviselőnek nem kellene földadnia állását, eredeti szakmáját*. Ha például a nagy tapasztalatokkal, jelentős kapcsolatokkal, tudományos érdemekkel és közéleti évtizedekkel rendelkező egyetemi tanár úgy lehetne magas párttisztviselő, hogy közben nem adja föl katedráját. Vagy a gazdaságpolitika ügyeiért felelős pártfunkcionárius — úgy mond — másodállásban fogná össze, szintetizálná, elemezné és véleményezné, az az irányítónak — két-három függetlenített pártmunkás segítségével — egy város gazdasági folyamatait. S a ciklus lejártával újabb, nagy tapasztalatú és politikai érzékenységgel rendelkező kollégája venné át a stafétát. Vagy az ideológiai, kulturális ügyekért felelős titkárnak miért kellene földadnia teszem azt könyvtárgazdát, tanári vagy orvosi praxist?

C: Ilyen helyzetben *nem szakadna el a valóságtól*, nem veszne el — mert nem lenne rá idejük! — a kis és méltatlan ügyek dzsungelében. Napi munkájuk során, saját bőrükön éreznék döntéseik helyességét vagy kudarcát, kontrollálhatnák és korrigálhatnák azokat.

D: Nem is beszélve arról, hogy *csökkenne a földuzzadt apparátusok*

létszáma, frissebbé válna szemléletük, közelebb kerülnének a mindennapokhoz. A párt valóban a társadalmi, várospolitikai, üzemi-vállalati folyamatok elemzője, irányítója lehetne. Munkájának valódi alapját képezhetnék a választott testület sokoldalról megalapozott döntései, de ezeket a határozatokat nem a mindig mindenhez értő — s egy idő után a tévedhetetlenséget és csatlátlanságot magáról feltételező — állandó testületek önmaguk hoznák, hanem *szakértőkből álló alkalmi bizottságok által készített tudományos tervezetek*, elemzések nyomán fölrajzolt trendek készítenék elő. Ezek, és a döntések nyilvánosságra hozatala talán még a felelősséget is erősíthetné...

*

A bokrok között, a vármaradvány kerítésénél kerestem a nemrég még odatámasztott *egyetemalapítási domborművet*. Azt a kultúrhistoriai és egyetemtörténeti emléket, melynek visszahelyezéseért a szegedi város-építők évek óta meg-megújuló, de a kudarcok és hosszadalmas tortúrák miatt egyre elkeseredettebb akcióit indítják. Az 1931-ben elhelyezett emlékmű visszahelyezési ügye már olyan magas fórumokat megjárta, hogy az már szinte komikus. De a döntés — vajon kinek sérti személyes presztízsét vagy megmerevedett ideológiai érdekeit?! — még mindig késlekedik. Így aztán egy lakossági kezdeményezés, egy önkéntes egyesület tisztes szándéka zátonyra futhat. Hogy milyen károkat és sérüléseket okozva nehezen izmosodó demokratizálódásunk közepette, arra aligha akad mérőszék. A múzeum vezetőitől tudom, amíg nem dől el végleges sorsa, a Fekete-házba kerül. Ez az ügy is **figyelmeztet ideológiai bizonytalanságainkra, döntésképtelenségünkre**. Mint ahogy évekig strucc módjára kerülgettük az egyházművészet értékeit. Ugyanakkor — nem kellően dicsérhető módon — a Fekete-ház nem vált a soványka helyi munkásmozgalom monumentálisra tupírozott szentélyévé, hanem olyan történelmi tudat-mosdatásra is vállalkoznak munkatársai, mint az Erzsébet-királyné-kiállítás vagy a hazai cserkész történetét dokumentáló bemutató. Merthogy a történelem nem sakkjáték, ahol kizárólag fekete és fehér bábuk játszanak.

A várudvaron a kőtár, a bógóshajó és Erzsébet királyné carrarai fehér márványból faragott szobra. Ott, ahová egykor a városi tisztviselők egyletének megbeszéléseire az elnök, Tömörkény érkezett. Móra szavai: „*esti zárás után a kultúrpalotából mindig a kioskba ment*.” Merthogy így ejtette a szót a szegedi nemzet, s merthogy a mai történeti kiállítás helyén vendéglő, a „kiosk” működött.

*

Hol vannak azok az egyletek, asztaltársaságok, baráti csoportosulások, művészklubok?! Az elmúlt két évtizedben hányszor lendültünk neki például művészklubok szervezésének, s egyedül — kisebb-nagyobb megtorpanásokkal — a sajtóházi művészklub tudott legalább a létét igazoló jelzésekben, fönmaradni. Az okok már-már közhelyszerűen gyűjthetők: a kapcsolatok kiüresedése, a magánszféra fölértékelődése, a versenyhelyzet erősödésével a féltékenység, mások letiprása, az anyagi nehézségek gyarapodása, a plusz munkák fölgülemése, de egyszerűen a fásultság, az érdektelenség, a közömbösség is. Am az utóbbi hónapokban mind több jel utal arra, hogy az emberek ismét *szeretnének beszélni*. Nyíltan véleményt mondani, nyílt sisakkal vitatkozni. Szomjazzák a híreket, figyelik a lapokat, cserélik az információkat a folyószövegekben és a Széchenyi téri börzén. Igénylik a nyilvánosságot, a vélemények szabad áramlását. Szokját az őszinte beszédet, s maguk még többször felelőlenül szólnak, félinformációkra támaszkodva, fal mellé húzódva vagy sanda kacintásokkal. Hogy tiszta, áttetsző és fogyasztható legyen a hírek forrása, pontos és gyors közvetítő rendszere, sok még a teendő. A tájékoztatás nem csupán nagyvonalú kézség, ritka ajándék, hanem egyre nyilvánvalóbb érdek és kötelesség. Ez éppúgy meghatározója egy város aurájának, mint a Tisza levegője, a múlt értékeinek megbecsülése, a jelen tisztelete, a holnapért érzett közös felelősség — napfény és mézillat, itt a Stefánián.

Nemrégiben átböngészhettem a Kass, vagy újabb szóhasználatlaltal a *régi Hungária megiffjodásának terveit*. Története a magyar főnix esete. Hoszszú és népszerű évtizedek után az Európa-hírű hotel, étterem és vigadó 1977 és 87 között megélte története legesüfösabb tíz esztendejét. Még akkor is így van ez, ha a málladozó falak között megszületett egy nagyszerű dombormű Ópusztaszerre, és lehetőséget teremtett néhány extrém film forgatására. *Megújuló gazdasági szemléletünket tükrözi*, hogy jövőjét egy bank kezébe tették. Egyszer már, 1934-ben, egy részvénytársaság mentette meg, úgy tűnik, most is így lesz. A Befektetési és Forgalmi Leánybank szervezésében az Rt: megkezdte munkáját a városképet meghatározó és szellemi életében is fontos hagyományt teremtő épület felújítása érdekében. Már elképzelhető: néhány év múlva a csavart oszlopok között asztaltársaságok szerveződnek, a Stefánia mellett, a park felé nyitott teraszon, ilyen nyárelei estén hideg sört kortyolva azon is elmélkedhetünk, miként igazolta az idő, hogy a színházat eredeti állapotába, állították vissza, hogy megújult a Fekete-ház, a múzeum, hogy a régi épületek felújításuk után is éltetik a város kontinuitását, erősítik varázsát, utalnak genetikai kódjára.

A Stefánián, a partfálnál felidéződnek az 1970-es koranyár napjai. Nem is annyira nappalai, inkább reflektoros éjszakái. Amikor a kékes fényben homokszákból építettük a barrikádot a fenyegető víz ellen. Reggelig, hogy aztán egy hideg zuhany után tételt húzzunk általános nyelvészetből... A szegedi beton védfal a Tisza-szabályozás egyik legnagyobb tette — immár több mint tíz éve teljes biztonságot nyújt valamennyiünknek. Példa lehet; így kell véderőt építeni. Emlékeznek, akkoriban a nyomda egyik szedője *Pártépítésnek* szedte a címet. Volt is izgalom, igazoló jelentés, kajánkodás. Így visszagondolva lehetett ebben a címben valami sorsszerű. Azóta megtanultuk: *a partfalakat építeni, a pártfalakat bontani szükséges!*

*

Mézillatú a Stefánia, de csalóka ez az illúzió. A virágok pompázatos szirmai közül még hosszú út vezet az aranylól, pompás, édes, kristályos mézig. *Szorgalom, munka, kitartás* a méheknek, méhészeknek. De nincs más választásuk. Mint ahogy nekünk sincs...

TANDI LAJOS

Pünkösödölés a Tátrában

Szombat, szakadó eső. A határon nem sokat vacakoltak a csoportunkkal. Barackpálkánk és házikolbáson kívül aligha találtak volna egyebet. Az első állomás Zólyom. A csipkés várfalak tövében ácsorogtunk. Mellettünk keresztelőre gyűltek. Elindultunk a néppel befelé. A szervezők gyorsan lekapcsolták a csapatakunkat.

Maradt a múzeum. Egyházi kincsek, másolatok. A látárvezető magyarul beszél. Kérdezem, merre van a várban a Balassi-emléktábla? Hiszem itt született, itt töltötte a gyerekkorát. A hölgy félrehív. Ezt a magyaroknak kellene szorgalmazni, nem pedig a cseheknek, mondja. Nekik nem fontos!

Megtudom, náluk nem tanítják Balassi költészetét az iskolában. Minek? Nálunk viszont igen. Szinte vele kezdődik a magyar irodalomtörténet. Ennyire becsüljük? Érettségi tétel (talán még ma is), de egy sort se tudunk tőle idézni, azóta hogy száműzték a memoritert az irodalomtanításból. Zólyomtól szomorúan búcsúzunk.

*

Besztercebánya. Mindenki el akarja költeni a koronáját. Kiradjunk a cipőboltokba, és megszálljuk a Prior áruházat. Néhányan a cukrászdákban borovickáznak.

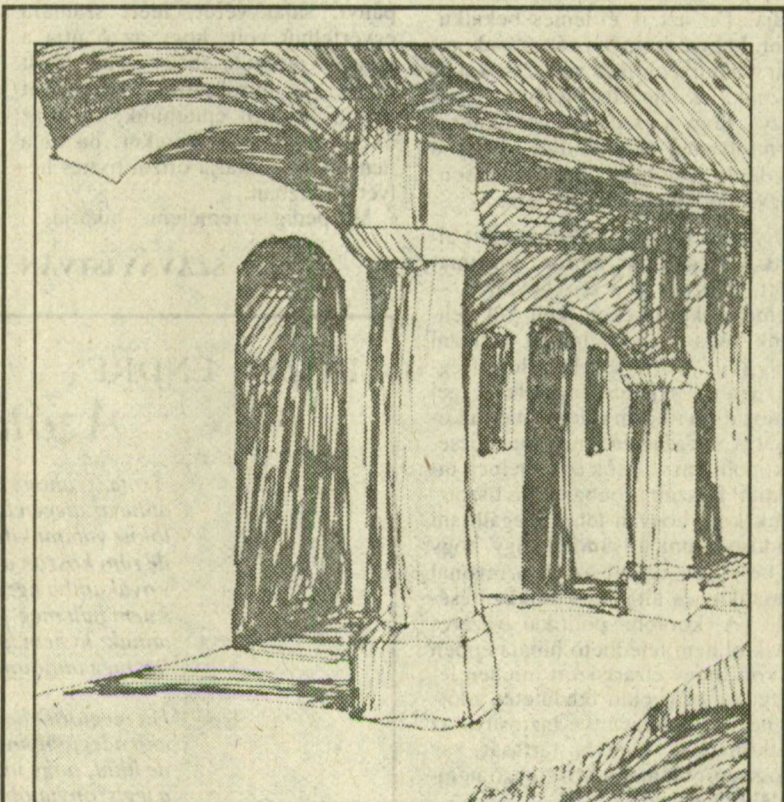
Kit érdekel, hogy Buda elfoglalása után itt tartották az első országgyűlést 1542-ben? Az is már csak történelmi lecke, hogy Bethlen Gábor itt kiáltották ki magyar királlyá. Esetleg felrémlik Móricz Erdély-e? A nagy fejedelem? És ki törődik ma már a szlovák felkeléssel? Legfeljebb az tűnik fel, milyen fura a főtéren a szökőkút. Talán szimbolikus? Bányavárosban vagyunk.

Itt még mindig olcsó a pia, a cipő, a ruhanemű. Megtelnek a táskák, a kezek csomagokkal. Nem tudom, más hogy van vele, én szégyellem egy kicsit magam.

*

Irány Hronec, az Alacsony Tátra. Cseppet sem vonzó fémfeldolgozó mellett haladunk el. Hatalmas roncs-telep, tele vashulladékkal. Elhagyjuk a települést, egy kis erdei panziónál kötünk ki.

Míg kászálódunk le a buszról, legalább harminc gyerek érkezik a falházba. Némelyik hangosan csókolommal köszön. Szóba elegendnek

SÁVAI MÁRTA RAJZA

OLÁH JÁNOS

Fényévnnyi messze

*Verebek csivognak, az óra csendbe' jár,
a falon képek a megállt időben,
ott van a légpuskás, kegyetlen ifjúság
fényévnnyi messze távolodva tőlem,
s a mohos udvaron, a diófák alatt
komótos foltokban táncol tovább a Nap.*

velük, de köszönésem kívül nem tudnak egyetlen magyar szót se. Oroszul cseverészünk. Másodikosok, Pozsonyból jöttek. Itt pihentek egy héttig. Versenyeznek egymással, ki álljon közelebb a fényképezőgéphez. Elkészült a csoportkép. Búcsúzom tőlük: sziasztok. Visszhangozzák: sziasztok!

*

Másnap próbáltuk megközelíteni a Magas Tátrát. Az időjárás lehangelő, permetezett az eső. A Lomnici-csúcs felhőkbe burkolózott. Feladtuk. A Csorba-tónál kötöttünk ki. A hatalmas ködben a rengeteg „pleso” felírás ellenére is alig találtuk meg. Ezernégy száz méter magasságban jártunk. Fújt a szél. Két méterre, ha elláttunk. Tejfölös az egész táj, a cseh sör sem esik jól.

Lejebb ereszkedtünk. Tátralomnic. Udülődsungel. Fák, patakok mindenfelé. Még mindig szemerkél, a botanikai gyűjtésünket nem zavarja. Kis fenyőket rángatunk ki a földből. Jók lesznek otthon a bigecsekben. Páfrányok is kerülnek a szatyrokba. És ha nem szeretik a szegedi klímát? Kit érdekel? Minden esetre jól bespájliztunk kis fenyőkből. Ha már a csúcsot nem láthatjuk! Kárpótoljuk magunkat.

*

Vigasztalásként átrándulunk Késmárkra. A Thököly-vár zárva. Körbesétáljuk. A szomszédsgában az élmesebbek gyorsan felfedeztek egy kocsmát. A tulaj tereli a népet: gyertek, magyarkáim! Ugye, Thököly bukása után a bécsi udvar lefoglalta a várat, a fényűző berendezést Bécsbe szállította? És ahogy azt már otthon is megszokhattuk, a várból kaszánya, raktár, gyár lett. Azóta persze helyreállították.

Az eklektikus evangélikus templomban magyar kísérő szöveg mellett kinyitották a Thököly mauzóleumot. A falakon zászlók, palást. A kuruc fejedelem hamvait 1906-ban hozatta haza I. Ferenc József. A mauzóleumban koszorúk, rajtuk selyemszalagok magyar felírásokkal. Egyiken a következő: s nem lelé honját a hazában. Tényleg nem lelé.

*

Hybére pünkösöd napján érkezünk. A község teljesen ismeretlen volt mindannyiunknak. A zólyomi látárvezető mondta, érdemes ide eljönni. A katolikus templomban ugyanis megtaláljuk Balassi Bálint sírját.

A templom zárva. A csoport téblábol. Leszólítok egy szlovák fiút. Nem értjük egymást. Sose hallotta Balassi nevét. Odébb a barátja ás. Megmutatják, hogy a plébánia. Minden tárva-nyitva. Falépcsőn felkaptatok az emeletre. Kopogok. A plébános úr egy hölgy társaságában sziesztázik. Felugrik az ágyból. Az asszony szlovákul szentséggel. A pokolba kíván, gondolom. Elindulunk a templom felé. Közben németül karatolunk. Balassa (ahogy ők mondják) nem jelent számukra se költőt, se vitézt. Benyitunk a templomba. Körös-körül zöld ágak, hófehér virágok. Duhi, duhi — mondogatja a plébános. Azt jelentheti, hogy Szentlélek. Hát persze pünkösöd van.

Az oltár mellett márványtábla. Rajta: Gyarmathi Balassa Bálint, vitéz főúr, nagy költő. Esztergom ostrománál halt meg, a hybbei családi sírboltba temettetett.

*

Hosszú órák még a buszon, aztán rövid pihenő Sahyban. Legfeljebb tízenöt perc, és átlépjük a magyar határt. Könyvesbolt a főtéren. A polcokon magyar nyelvű irodalom. Zalabai Zsigmond gyűjteményes kötete, a Mindenekről számot adok. Belelapozok, falutörténet, Ipoly-pásztó, Hont...Eredetkutatás. Aztán Csáky Károly néprajzi könyve, a Hallottatok-e már híre? Felötöm a pünkösöd címszónál. Pünkösödhető van. A főtéren a májféln (májusfán) színes szalagokat táncoltat a szél...Mindjárt a határon leszünk, húsz forintért ihatunk két deci paradicsomlevet az újjazdag vendéglős tanjárában. Mindha otthon (ittthon) egész évben pünkösödlénék...

BODZSÁR ERZSÉBET